

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף, מועד נבצרים תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 011282
שם התלמיד/ה: _____

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
- א. משך הבחינה: שתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
- פרק ראשון — הבנת הנקרא — 60 נקודות
- פרק שני — הבעה בכתב — 40 נקודות
- סך הכול — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
- ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — הבנת הנקרא (60 נקודות)

קרא את שני המאמרים שלפניך ואת הטקסט שבמסגרת, וענה על כל השאלות 1–9.
ענה על כל השאלות 1–9.
הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. (4 נקודות)

ענה על השאלות 1–2 על פי הקטע "מהו תו התקן החברתי?" (בעמוד 4, במסגרת).
מי זכאי לקבל את "תו התקן החברתי"? הקף את התשובה הנכונה.
א. תו התקן החברתי נועד בעיקר לבתי עסק בירושלים וסביבותיה.
ב. תו התקן החברתי נועד לבתי עסק המגינים על זכויות העובדים והמוגבלים.
ג. כל מוסד זכאי לקבל את תו התקן החברתי תמורת תשלום סמלי.
ד. מעסיקים יכולים לקבל את תו התקן החברתי באינטרנט בלבד.

2. (6 נקודות)

מעל התווית "התו החברתי" שבעמוד 4 כתוב: "צדק זה בידיים שלנו!"; מתחת לתווית כתוב: "לקנות ולשנות".
הסבר מה מאפיין ניסוחים אלה מבחינה רטורית, ובמה הוא משרת את המטרה של עמותת "במעגלי צדק".

3. (6 נקודות)

על פי מאמר 1, מדוע יש צורך ב"תו התקן החברתי"?

4. (6 נקודות)

על פי מאמר 2, האם אפשר להסיק כי הכותבת, יעל לוי, אינה מתנגדת לרעיון שעמותת "במעגלי צדק" מייצגת, אלא לדרך פעולתה? נמק את תשובתך.

5. (16 נקודות)

כותבי המאמרים דנים בדרך הנכונה לפתור את אותה בעיה חברתית.

א. ציין את הפתרון שכל אחד מן הכותבים מציע (סך הכול — שני פתרונות).

ב. כתוב נימוק אחד שמביא כל אחד מן הכותבים לפתרון שהוא מציע (סך הכול — שני נימוקים).

6. (8 נקודות)

איזה מן המאמרים משכנע יותר, לדעתך? בסס את דבריך על התוכן ועל האמצעים הרטוריים במאמר.

7. (6 נקודות)

הסבר שניים מן הביטויים שלפניך.

- "תעודת עניות" (מאמר 1, שורה 23) _____
- "בין הפטיש לסדן" (מאמר 2, שורה 1) _____
- "קבל עם ועדה" (מאמר 2, שורה 22) _____

8. (4 נקודות)

לפניך משפט ממאמר 1 ובו מודגש ביטוי: "אך מה נעשה שהמצב בישראל כיום אינו מאפשר לתלות תקוות בסיוע מהמדינה?" (שורות 17–19)

הקף את הביטוי שמשמעותו דומה למשמעות הביטוי "תלה תקווה ב...".

א. נתלה באילן גבוה

ב. נשא אליו את עיניו

ג. נשא פניו אליו

ד. אבדה תקוותו

9. (4 נקודות)

לפניך משפט ממאמר 1 ובו מודגשת מילה: "עובדים אלה הם הקבוצה שזכויותיה נפגעות תדיר" (שורות 21–22).

הקף את המילה שמשמעותה זהה למשמעות המילה "תדיר".

א. לעיתים נדירות

ב. באופן מיוחד

ג. מפעם לפעם

ד. לעיתים קרובות

פרק שני — הבעה בכתב (40 נקודות)

בחר באחד מן הנושאים 10–11, וכתוב עליו מאמר בהיקף של כ-300 מילים לפי ההוראות. תוכל לכתוב טיוטה בעמודים 13–14.

10. (40 נקודות)

ערך השוויון בחברה הישראלית כיום

יש הטוענים שעוד בימים שלפני קום המדינה חתרה החברה בארץ ליצירת חברה שוויונית, שאין בה חלוקה למעמדות.

כתוב מאמר טיעון, ובו הבע את דעתך על חשיבותו של ערך השוויון בחברה הישראלית כיום, נמק את דברייך, והבא דוגמאות מתחומים שונים.

11. (40 נקודות)

תופעת ה"דוגריות"

תופעת ה"דוגריות" — דיבור ישיר וגלוי בלי מילות נימוס ובלי חנופה — מאפיינת את החברה הישראלית. יש הטוענים שבתופעה זו רב השלילי על החיובי, וכי המחיר שהפרט והחברה בישראל משלמים על תופעה זו הוא גבוה.

כתוב מאמר טיעון, ובו הבע את דעתך על טענה זו, נמק את דבריך, והבא דוגמאות מתחומים שונים.

נספח 1 – מאמרים

מאמר 1

שתי עמדות בנוגע לתו התקן החברתי

שמולי בינג⁽¹⁾

פעמים רבות כשאנו מדברים על "תו התקן החברתי" (ראה מסגרת), שואלים אותי: "האם הבעיה באמת קיימת? האם באמת כל כך הרבה אנשים אינם מקבלים ולו את שכר המינימום?"

5 | כדי לעמוד על היקף הבעיה נביא כמה נתונים: במחקר של בנק ישראל נמצא שיותר ממחצית ממספר המעסיקים שנבדקו, חויבו לשלם לעובדיהם הפרשי שכר; בדוח מבקר המדינה נכתב: "שיעור העובדים 10 | במשק, שזכויותיהם על פי חוק שכר מינימום הופרו, נאמד בכ-61%". נתונים אלה מלמדים שלפנינו תופעה שאי אפשר להתעלם ממנה, ועלינו לפעול לתיקונה.

15 | אפשר לשאול: "ואם אומנם מעסיקים כה רבים עוברים על החוק, מדוע זוהי אחריותו של הציבור הרחב לפעול נגדם?" טענה זו נכונה בבסיסה — המדינה היא שצריכה להיות אחראית לזכויותיהם של אותם עובדים, אך מה נעשה שהמצב בישראל כיום אינו מאפשר לתלות תקוות בסיוע מהמדינה? דווקא 20 | המדינה היא מן המעסיקים הגדולים ביותר של עובדי חברות קבלן, ולפי מחקרים שונים, עובדים אלה הם הקבוצה שזכויותיה נפגעות תדיר. אין ספק, עצם הצורך בפרויקט התו החברתי הוא תעודת עניות למדינת ישראל ולמוסדותיה. אין זה מתפקידם של האזרחים לאכוף על המעסיקים לשמור על זכויות עובדיהם. אולם כבני אדם אין אנו פטורים מלנסות לשנות את המצב; להפך. אם המדינה אינה מסוגלת 25 | — וכנראה בעיקר אינה רוצה — לעסוק בנושא, עלינו לפעול. הדרך היחידה לעשות זאת היא לחולל שינוי שיצמח מלמטה: לא חוק ואכיפה (שכבר קיימים, יש לציין) שיונחתו על ראשי המעסיקים, כי אם מחאה אזרחית מתמשכת של הציבור כולו, מחאה שתופנה נגד כל הפוגע בעובדים ובנכים.

30 | המחאה פשוטה יחסית והיא פוגעת במקום כואב — בכיס. מי שאינו יודע לתת לעובדים ולמוגבלים את הכבוד המגיע להם, אינו ראוי לכבוד, וודאי שלא לכסף, מאיתנו — ציבור האזרחים. כלומר, מטרת "תו התקן החברתי" היא זו: הטלת אחריות לא רק על המעסיקים, כי אם גם על הלקוחות. זהו שינוי תודעה אזרחי: יצירת מצב שבו אדם הנהנה מבית קפה שבו העובדים אינם מקבלים שכר מינימום, הוא שותף לדבר עבירה; אדם הרוקד באולם שמחות שבו אין נגישות לנכים, הוא שותף לדבר עבירה; אדם הקונה 35 | בחנות שבה העובדים אינם זוכים לימי מנוחה, הוא שותף לדבר עבירה. עד שהתחלנו בפרויקט התו החברתי, יכלו אנשים להסתתר מאחורי הטיעון המוכר והעצל של "לא ראיתי, לא שמעתי, לא ידעתי". אך עתה אנו מעמידים לפניהם מִרְאָה: בית העסק הזה מנצל, האולם הזה עושק, ובעלי חנות זו מלינים שכר. ואם אינכם רוצים להיות חלק מאותו תהליך של ניצול, הרי שמעתה תוכלו להפסיק לקנות במקומות אלה.

(1) שמולי בינג הוא ממייסדי עמותת "במעגלי צדק".

• מעובד על פי "והתוית תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים" — שתי עמדות בנוגע לתו התקן החברתי. דעות, גיליון 24, דצמבר 2005, עמ' 4.

הטקסט שבמסגרת (מאמר 1, עמוד 4)

מהו "תו התקן החברתי"?

עובדים רבים נופלים קורבן למעסיקים הפוגעים בכבודם, במעמדם או בשכרם. כמו כן יש פגיעה קשה ומתמשכת באנשים בעלי מוגבלויות שמקומות רבים לא נגישים להם. בשל מצב זה הקמנו את עמותת "במעגלי צדק", המפיצה "תו תקן חברתי" למעסיקים במקומות שונים.

התו החברתי מוצע לבתי קפה, למסעדות ולאולמות אירועים. כדי שבעל עסק יקבל את התו, עליו לעמוד בכמה דרישות בסיסיות הנוגעות לזכויות עובדים, דוגמת תשלום שכר מינימום, החזרי נסיעות וביטוח, וכן בדרישות הנוגעות לנגישות לבעלי מוגבלויות.

עד עתה הופעל הפרויקט בירושלים, ולאחרונה הוא הגיע גם למרכז הארץ. אנו קוראים לציבור הרחב לדרוש ממעסיקים להציג את "תו התקן החברתי" במקום בולט, שיהיה אות להבטחת זכויות העובדים והנכים בבתי עסק אלה. הציבור מתבקש לרכוש סחורות ושירותים אך ורק בבתי עסק המציגים את התו החברתי.

התו החברתי מחולק ביוזמת עמותת "מעגלי צדק".

מאמר 2

שתי עמדות בנוגע לתו התקן החברתי

יעל לוי⁽²⁾

הרוצה לומר דבר ביקורת על פעילותם של אנשי "במעגלי צדק" מוצא את עצמו בין הפטיש לסדן. מצד אחד, מדובר בחבורת מתנדבים שפתחו ביוזמה ברוכה ועושים בה בדרכם מלאכת קודש, ואיך אפשר לומר עליהם דבר אחר מלבד "ישר כוח"? מן הצד האחר, נכונותם, תושייתם, ערכיותם ומחויבותם אינן ⁵ הופכות את תכלית הפעילות לנכונה בהכרח. לכן, ודווקא מתוך רצון כן לראות בהצלחתם, אין מנוס מלהצביע על הבעייתיות הכרוכה בפעילותם. הכוונה היא להירתמות פעילי העמותה, שלא במתכוון, לערעור שלטון החוק בישראל ולזלזול ברשויות.

המאבק של יוזמי פרויקט "התו החברתי" מתמקד בתחומים אחדים: הבטחת שכר מינימום לעובדים, הסדרת נגישות לנכים, הגבלת גיל העובדים, מתן ימי מנוחה ותשלום עבור שעות עבודה נוספות. אין ספק שכל התחומים האלה הכרחיים לקיומה של חברה בריאה, מתוקנת וצודקת, והמאבק עליהם ראוי. 10 אלא מה? יש גוף שתפקידו להסדיר את הדברים הללו — כנסת ישראל. והכנסת אף עשתה זאת. ספר החוקים הישראלי מגדיר את הנושאים הללו ומסדיר אותם בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, כפי שאפשר לראות להלן.

בחוק "שכר מינימום" משנת תשמ"ז נכתב כך:

15 "עובד שמלאו לו 18 שנים המועסק במשרה מלאה, כנהוג במקום עבודתו, זכאי לקבל ממעבידו שכר עבודה שלא יפחת משכר המינימום".

בחוק "שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות" נכתב כך:

"מי שעיסוקו במתן שירות ציבורי, בהפעלת מקום ציבורי או בהספקת מוצר, לא יפלה אדם מחמת מוגבלותו".

20 בהמשך מוסדרת הענישה לעוברים על חוקים אלה — החל בקנסות וכלה במאסרים בפועל. האכיפה מוטלת על פקחים, ובמידת הצורך על משטרת ישראל. אך למרבה הצער, האכיפה בפועל של חוקים אלה רופפת ואף לא קיימת. אנשי "במעגלי צדק", ביוזמתם למיסוד "תו התקן החברתי", אומרים בעצם קבל עם ועדה: לא זו בלבד שהרשויות אינן אוכפות את החוקים, אנו גם לא מאמינים שהן עתידות לעשות זאת. לכן אין לנו מנוס אלא "לקחת את החוק לידיים". "תו התקן החברתי" הוא ניסיון לסלול 25 "כביש עוקף חוק", שבו האזרחים יפעילו את כוח הקנייה שלהם, וכך ייהפכו לרשות אכיפה חלופית.

לכאורה, אנשי העמותה מנסים להקים מעין אוטופיה: האזרחים, מטבע היותם בני אדם ישרים והגונים, לא יזדקקו עוד לחוק היבש שידאג לחלשים בחברה, אלא יעשו זאת מיוזמתם. אולם בהכירנו את הטבע האנושי בכלל ואת החברה הישראלית בפרט, עלינו להיות מציאותיים יותר: מצד אחד, רק מתי מעט 30 יפסיקו ללכת לבתי קפה, לאולמות שמחה או לחנויות שאין להם תו התקן החברתי; ומצד אחר, המדינה "תרגיש" שמישהו כבר דואג לעובדים החלשים, ולכן תתנער מאחריותה לדאוג לרווחתם. הנפגעים בסופו של דבר יהיו העובדים והמוגבלים.

האם מטרת דברים אלו היא לרפות את ידיהם של אנשי "במעגלי צדק"? ההפך הוא הנכון. פעילותם ההולכת וגדלה ויכולתם לגייס בני נוער אידיאליסטים ומחויבים למצב החברתי הן ברכה לחברה הישראלית. 35 צריך רק להפנות פעילות זו לאפיקים הנכונים. יש להשקיע את מרב המאמצים דווקא במאבק נגד הרשויות ולא בהתעלמות מהן. במסגרת מאבק זה צריכים אנשי "במעגלי צדק" לדרוש הגדלה של מספר הפקחים שיאכפו את החוק ונקיטת יד קשה נגד העוברים על החוק. בדרך זו יישא המאבק פרי כפול: הוא יסייע לעובדים ולמוגבלים לקבל את זכויותיהם הבסיסיות, וכן יסייע לשיקום מעמדו המתערער של שלטון החוק.

(2) יעל לוי הייתה מתנדבת בעמותת "שכן טוב", המסייעת למשפחות נזקקות.

• מעובד על פי "והתוית תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים" — שתי עמדות בנוגע לתו התקן החברתי. דעות, גיליון 24, דצמבר 2005, עמ' 5.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon